

Hac ve Hüzün

Prof. Dr. Ahmet Yaman
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

Bu iki kelime hiç yan yana gelebilir mi? Hacda hüzünlenilir mi ya da hacda hüzne yer var mıdır? O bir diriliş, bir arınma, bir durulma, bir yenilenme, bir şuurlanma ve yeni bir kıyam değil midir?

Elbette öyledir; öyle olmalıdır. Beytullah'ın etrafındaki tavafta tevhit, Safa-Merve arasındaki sa'yde adanmışlık, Arafat'ta mahşerin iliklerde hissedilen marifeti, Müzdelife'de Meş'ar-i Haram'da şuurlu bir zikir, Mina'da şeytana verilen ultiatom, Medine-i Münevvere'de Rasuli Ekrem'e gönülden yapılan bey'at somutlaşırken hüzün de ne oluyor ki?

Sorular şaşırtsa da hac ve hüzün, ümmet-i merhumenin şu andaki görüntüsü itibarıyla aynı safta yan yana duran iki gerçeklik. Nasıl mı? Aşağıdaki satırlar bu soruya kısmen cevap teşkil ettiği gibi şu yargı çok da haksız olmadığını gösterecektir: Evet hac da hüzünlenir; tıpkı orucun acıktığı gibi.

Yeryüzünde inşa edilen ilk mabet ve Yüce Allah'ın kendisine nispet ettiği evi olan Kâbe-i Muazzama'nın, etrafındaki gökdelenlerce kuşatma altına alınıp işgal edilmesi insanı hüzne boğuyor. Başınızı kaldırdığınızda semavatın enginliğine dalıp kudret-i ilahiyyeyi duyumsamak yerine, gökle ilginizi kesip tepenizden üzerinize âdeti "ene rabbükümü'l-a'lâ" dercesine abanan heyulalar içinizi acıtıyor. Hatim'den döner dönmez önünüze dikilerek Rükni Yemani'yi istilam/istikbal etmenizi engelleyen bu ucube yapılar huşunuzu gasp ediyor. Gidişat onu gösteriyor ki, birkaç sene sonra gelenler, acaba Mekke'ye değil de yanlışlıkla Newyork Manhattan'a mı geldik diyecekler. Mekke'nin alemi Kâbe-i Muazzama iken artık Zemzem Tower'lar/Burcu Zemzem'ler 'modern totemler' olarak onu gölgeleyecek. Nitekim yeni seccadelerde Mescid-i Haram, artık "ulu" Zemzem Kulesi'nin gölgesinde küçük bir figür olarak yer almakta, Kule'nin tepesinden yapılan renkli lazer gösterileri ilginin odağını değiştirmekte, kible artık Kule'ye göre tespit edilmektedir. Hâl böyleyken siz şu yaman çelişkiyi çözmeye çalışıyorsunuz: Kâbe örtüsüne altın ipek ve simlerle "...Kim Allah'ın ibadet için koyduğu şeaire (alamet ve simgelere) uyup saygı gösterirse, şüphe yok ki bu kalplerin takvasından (Allah'a karşı gelmekten sakınmasından)dır." (Hac, 22/32.) yazmakla, O'nun yeryüzündeki en büyük şiarı olan evini, ümmetin ortak kiblesini bu yüksek yapılar arasında bir ayrıntı hâline getirmek nasıl bağdaştırılabilir?

Allah'a kulluğun, yaratılmışlara şefkat ve merhametin, dünyadan vazgeçebilme erdeminin ve ahirete hazırlık yapma iştiyakının zirvede olması gereken Mescid-i Haram'da sıklıkla şahit olduğunuz kimi manzaralar hüznünüzü artırıyor. Şöyle ki:

a) Tavaf ederken "Hayır, otuzdan aşağı olmaz." diyerek telefonda araba pazarlığı yapan Müslümanın, tavafın şekline uymakla beraber özünden uzak oluşu sizi de etkiliyor. Eliyle, dirseğiyle, olmadı omuzuyla etrafı yara yara tavaf eden Müslümana "İstersen var bin hacca;

hepsinden iyisi bir gönüle girmektir.” diyen Yunus’un şu dizeleriyle hatırlatmada bulunmak istiyorsunuz:

Bir kez gönül yıktınsa

Bu kıldığın namaz değil

Yetmiş iki millet dahi

Elin yüzün yumaz değil

b) Göğsündeki armasında haç işareti, arkasında yıldız futbolcusunun ismi bulunan bir Avrupa takımının formasıyla tavaf eden gençlere “en çok kimi seviyor ve örnek alıyorsun?” sorusunu yöneltmek istiyorsunuz. Sırtındaki çantada kocaman bir haç işaretli bayrak olan bir kardeşinize bunun ne anlama geldiğini anlattığınızda hiç umursamadan tavafına devam etmesi karşısında yıkılıyorsunuz.

c) Küresel büyük markaların iri reklam veya amblemlerini taşıyan giysi, aksesuar, şemsiye ve çantalarla metafta sık sık göz göze gelmeniz, kapitalizmin ağlarına burada bile takıldığınızı hissettiriyor.

d) Mescid-i Haram’ın içinden hastalar ve tekerlekli sandalyede tavaf edecek olanlar için hazırlanan platforma kanguru, evet kanguru resimleriyle donatılmış yer döşemelerini adımlayarak çıkarken Beytullah’ı hayvan resimleriyle “donatan” zihniyeti o evin sahibine havale ediyorsunuz.

e) Dünyanın en büyük gazlı içecek üreticisinin kutusunu Altınoluk’un altında Hatim duvarı üstünde gördüğünüzde irkiliyorsunuz.

Mescid-i Haram içinde fotoğraf çekirme merakına ne demeli? Metafta Kâbe’yi arkasına alıp elleri niyaza kaldırmış vaziyette poz verenleri, Kâbe duvarına yanağını dayayıp bir eliyle bunu fotoğraflamaya çabalayanları, güle oynaya yapılan toplu çekimleri, sonrasında acaba nasıl çıkmış diyerek ekrana odaklanmaları görünce bir turistik tatil yöresinde bulunduğunuz zehabına kapılıyorsunuz. Bu o kadar çok rastlanan bir durum ki, haccı hiç bilmeyen bir kimse, Kâbe fonlu fotoğraf çekirtmeyi sanki onun menasikinden bir mensek ya da hacca gittiğini ispat etmek üzere bir makama gösterilmesi zorunlu olan bir belge olarak değerlendirebilir. Sanki “Ey kulum! Hacca gittin mi?” sorusuna “Elbette Ya Rabbi; işte fotoğraflı kanıtı” denecek gibi.

Ellerindeki bez parçalarını, giysi ya da çamaşırları Kâbe’nin duvarına veya Makam-ı İbrahim’in mahfazasına sürme telaşındaki Müslümanları görünce İslam dünyasının genel eğitim düzeyinin ve din telakkisinin hâlâ diplerde seyrettiğine hayıflanıyorsunuz. Hz. Peygamber’in (s.a.s.) bitirmeye çalıştığı totemizm kalıntılarının ve Cahiliye telakkilerinin milenyumda kitlesel olarak sergileniyor oluşu ne hazin! Neymiş, Kâbe’ye sürülen çamaşırı giyen oraya davet edilmiş; nasibi açılır, sırat-ı müstakim üzere olurmuş. Mekke’deki güvercinlere atılan yemlerde bile kutsiyet arayan, onları toplayıp “kısmeti kapalı” olanlara ya da çocuk sahibi olamayanlara çare olmak üzere yurtlarına götüren Müslümanlar, Mina’da şeytanları taşıyorlar ama acaba cehalet şeytanını ne zaman taşıyacaklar?

“Hac Arafat’tır” buyruğuna uyarak menasikin en önemlisini eda etmek üzere Arafat’a çıkıyorsunuz. Tıpkı mahşerde toplanmış ve o dehşetli hesap verme gününde mahkeme-i kübraya çıkmak üzere sırada bekliyor gibi vakfeye duruyorsunuz. Ama gel gör ki, milyonlarla birlikte Arafat’a ulaşmak ve oradan Müzdelife ve Mina’ya intikal zorlukları, her birinde karşılaştığınız altyapı yetersizlikleri kişiyi Allah’ın huzurunda bulunma duygusundan uzaklaştırıyor. Tuvaletlerin yetersizliği ve düzensizliği, akmayan suları, yolların kifayetsizliği ve araçların çalışmaması sebebiyle Mina’ya kadar saatlerce süren yürüyüşler, “Rahman’ın misafirleri”ne sunulan hizmet böyle mi olmalı dedirtiyor. Yürümekte zorlanan yaşlılar, hastalar, düşkünler ve çocukları görünce ev sahipliğinin kalitesini hatta zekâsını sorguluyorsunuz. Hiçbir altyapı, mühendislik, bayındırlık ve iskân eğitiminiz olmadığı hâlde düşünüyorsunuz: Arafat-Mina arasındaki düz arazide çok hatlı bir raylı sistem düşünmek, sürekli ring yapan raylı ulaşım araçlarıyla milyonları temiz, rahat ve hızlı bir biçimde Müzdelife’ye oradan Mina’ya ulaştırmak çok mu zordur? Cemerat’ı dört kata çıkarmak ve yolları genişletmek için binlerce kişinin telef olmasının beklendiği gibi Arafat-Mina arasını gündeme almak için çok sayıda ölüm ve “hayır dua” mı gerekmektedir. Hem Arafat hem Müzdelife’de tıpkı Mekke ve Medine’de olduğu gibi yeraltı tuvaletleri yapmanın ve su tesisatını ıslah etmenin zihni ve mali bütçesi çok mu yüksektir?

Mekke sokaklarında özellikle Mina’da gördüğünüz yürümeyi ve nefes almayı engelleyecek kesafetteki çöpler, Hz. Peygamber’in sadece beden temizliğini değil çevre temizliğini de niye bu kadar fazla vurguladığını daha iyi anlamanızı sağlıyor. Asya’dan Afrika’dan ya da kuzeyden nereden gelirse gelsin Müslümanların ihramdan çıkmak için saçlarını herkesin ortasında kestirmeleri, kesilen saçları öylece etrafta bırakmaları, yattığı yerin yakınında def-i hacet yapmaları, eliyle yediği yemeğin artığını olduğu gibi bırakıp gidenleri görünce eksikliğin sadece kültür, görenek ve eğitimle değil, “Temizlik imandandır/imanın yarısıdır” fehvasınca dinî anlayış ile dindarlık seviyesi ve bunların bir toplamı olarak iman zafiyetiyle de alakalı olduğunu anlıyorsunuz.

Dünyanın dört bir köşesinden (min külli feccin amik) gelen Müslümanların, bir anlamda İslam dünyasının ortalaması ve özeti olduğundan eğitim, kültür, bilgi, görgü, temizlik, eşya ve çevre duyarlılığı açılarından sergiledikleri seviyesizlik, yüzyıllardır çok kötü bir sınav vermekte olduğumuzun tescili anlamına geliyor. Buna bir de Müslümanda olması gereken tevazu, diğerkâmlık, nezaket, hilm, cömertlik, hayâ gibi temel ahlaki erdemlerin yine genel anlamda yoksunluğunu eklediğinizde durumun vahameti daha da artıyor. Öyle olunca günün sonunda İslam’ı ve Müslümanları tanımak isteyenlere göstermekten çekineceğiniz bir z raporunuz oluyor.

Yazıyı “Ben de hacı mıyım?” dedirtten ve kendimi sorgulatan iki fotoğrafla noktalıyorum:

a) Aziziye’deki otelime giderken gördüm onları. İhram elbiseleriyle yolun kenarında bir duvar dibine uzanmış bir deri bir kemik iki simsiyah Afrikalı. Beyaz ihram kıyafetleri toz toprak içinde ama derilerinin siyahlığı onları bembeyaz parlatıyor. Yaklaşıyor ve selam veriyorum. Yaşlıca olanı cılız ve yorgun bir sesle mukabele ediyor. Dişleri dökülmüş, dili damağına yapışmış ve belli ki aç ve yorgun. Arapça, İngilizce gibi ortak bir dilde anlaşamadık ama Ganalı olduklarını öğrenebildim. Kim bilir, Kâbe ile müşerref olup hac ibadetini eda edebilmek için kaç aydır yoldalar ve ne yokluklar çektiler? Hemen kendilerine yemek, su ve meyve getiriyorum.

Titreyen elleri yemeğe uzanırken ben de utançla ve mahcubiyetle kendi kendime soruyorum: Onlar mı hacı, ben mi hacıyım?

b) Tavaf sırasında gözüme iliştiği ilk anda garipsemişim. Kısa kollu gömleğiyle iri bir siyahi hanım önümde tavaf ediyor. Kısa kollu gömlek ve tavaf! Tavafta setr-i avret ihlalinin ne ceza gerektirdiğini düşünürken sırtına sardığı bebeğini fark ettim; sonra kucağında taşıdığı ikinci bir çocuğunu ve sağ eliyle tuttuğu 5-6 yaşlarında olduğunu tahmin ettiğim üçüncüsünü. Yapayalnızdı ve ikisini bedeninde taşıdığı birini elinden tuttuğu üç küçük evladiyla tavaf ediyordu. Bir taraftan da sırtında ağlamakta olanı susturmak amacıyla olsa gerek beşik gibi sallanıyordu. Onu bu yoksunluk ve yalnızlığa rağmen buraya getiren imanı düşününce setr-i avret ihlalinin hepten unutulmuş ve gözlerim yaşarak kendimi sorgulamaya başlıyorum.

Hak Teala'dan niyazım; bütün kusur ve duyarsızlığımıza rağmen haccımızı mebrur, amelimizi makbul ve sa'yimizi meşkûr eylesin.